

МУАЙЯН НАМУДАНИ ВАЗНИ МУХРАҲО ВА МУШАКҲОИ СКЕЛЕТИ ТИРИИ ГЌСФАНДОНИ ЗОТИ ТОЧИКЌ

Назаров Ш.Ҳ. – дотсенти ДАТ ба номи Ш.Шоҳтемур

Калимаҳои калидӣ: вазн, муҳраҳо, мушакҳо, қисм, тарозу, моҳ, сол, зот, тоҷикӣ, тирӣ.

Тараққиёти имрӯзаи кишварҳои мутараққӣ аз рӯи дараҷаи истифодаи технологияи пешқадам, кашфиётҳои рақобатпазири илмию-иттилоотӣ муайян мегардад.

Бояд қайд намуд, ки дар солҳои охир оиди скелет ва мушакҳои тирӣ, муайнкунии вазни онҳо тадқиқотҳо бениҳоят кам гузаронида шудаанд, аз ин рӯ мо тасмим гирифт, ки скелет ва мушакҳои тирии гўсфандони зоти тоҷикиро мавриди тадқиқот қарор диҳем.

Мақсади корҳои илмӣ-тадқиқотӣ омўхтани тағйиротҳои синну солӣ, муайян намудани муҳраҳои алоҳидаи гардан, тана ва думғоза ва вазни хоси онҳо мкбошад. Мўҳраҳои сина ва миёнро васеъгиашонро аз қисми миёнаи мўҳра муайян намудем, дар думғоза бошад ғайр аз дарозӣ боз васеъгии қанот дар тарафи камарбанд ва васеъгии қисми охири ба инобат гирифта шудааст аллалхусус дар баррачаҳои зоти тоҷикӣ омўхта шуд. Барои ба даст овардани мақсад ва вазифаҳои тадқиқоти илмӣ кормандони кафедра ба гулгашти гўштфурушони шари Душанбе, дар хоҷагии «Латиф Муродов»-и ноҳияи Ҳисор, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон (танҳо 3 хоҷагии фермерӣ бо 2350 сар ва 2 хоҷагии Ассотсиатсионии коллективӣ бо 985 сар) имконияти пайдо намуда, тадқиқоти амалӣ гузаронида шуд. Маълум гардид, ки дарозӣ ва паҳноии скелети гўсфандони зоти тоҷикӣ гуногун аст.

Вазни онҳо вобаста ба синну сол зиёд мегардад. Муайян намудани дарозии ҳар як қисми мўҳраҳо ва мушакҳои тана, ки мо асосан бо воситаи штангенсеркул аз қисми саршавӣ то охири ҳар як мушак ва мўҳра гузаронидем, ба сохти узвҳои тирӣ хеле хос буда, ҳар як мўҳра ва мушакҳо талаботи махсус дошт ва вобаста ба он мо ба қисми санҷиши штангенсеркул сўзан мустаҳкам намудем, ченаки штангенсеркул ҳаҷман калон ва ба як хел пастӣ, сўроҳӣ, баландича, қаноти мўҳраҳои гардан ва васеъгии мўҳраҳои 6 ва 7-уми гардан, думғоза ва ғайра истифодабарӣ имконпазир буд. Мо дар 17 ҷанин ва 46 баррачаи аз 1 то 10 моҳа ва 16 сар гўсфандони аз 1 то 8 соларо санҷиш гузаронидем.

Вазнакиши муҳраҳо бо воситаи тарозуи аналитикӣ гузаронида шуд ва натиҷаи он дар ҷадвали 1 ва 2-юм оварда шудааст.

Маълумот ба ҳисоби миёна оварда шудааст. Баробари ин вазни муҳраҳои алоҳида ва якҷоя низ муайян карда шуд.

Ҷадвали 1 - Вазни муҳраҳои тирии скелет

Синну сол	Саршумор	Ҷинс		Атлант	Эпистроф	Муҳраи 3-юми қафаси сина	Муҳраи 3-юми миён	Думғоза (чорбанд)	Муҳраи 3-юми дум
		нарина	модина						
1 моҳа	2	1	1	3,7	4,1	3,1	3,7	9,1	1,1
2 моҳа	4	2	2	4,4	4,3	4,2	3,9	9,3	1,6
3 моҳа	3	1	2	4,7	4,6	4,1	4,0	9,2	1,5
5 моҳа	9	4	5	5,3	4,9	4,2	4,1	9,2	1,5
8 моҳа	15	5	10	5,9	4,9	4,2	4,2	9,3	1,4
3 сола	3	4	2	8,7	9,3	5,2	6,2	12,5	2,4
4 сола	5	3	2	11,2	10,4	5,7	6,0	12,7	3,6
5 сола	4	2	2	11,2	10,8	5,6	6,1	12,6	3,3
6 сола	4	2	2	11,4	10,9	5,7	6,2	12,6	3,3
7 сола	4	2	2	11,3	10,8	5,7	6,2	12,7	3,4

Ғайр аз ин сабаби набудани хоҷагии махсусгардонидашудаи парвариши гўсфандони зоти тоҷикӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон (танҳо 3 хоҷагии фермерӣ бо 2350 сар ва 2 хоҷагии ассотсиатсионии коллективӣ бо 985 сар) имконияти пайдо намудани қабурғаи баррачаҳо санҷида шудааст.

Новобаста ба ин миён ба хулоса омадаем, ки вазни:

Дарозӣ ва васеъгии мутлақи муҳраҳои гардан дар давраи эмбрионӣ 2,35 маротиба зиёд шуда, дар 130-140 рўзагӣ андозаи максималиро мегирад ва вазнаш зиёд мегардад.

Таракқиёбии дарозӣ ва васеъгии мухраҳои сина, ки дар 110-120 рӯзагӣ хеле баланд буда, дар дигар давраи таракқиёбӣ суст мегардад.

Дарозии устухони сина дар 110-120 рӯзагӣ хуб буда, баъд суст мешавад ва пас аз афзоиш боз афзоиш меёбад.

Мухраҳои миён дар аввали таракқиёбии насл, яъне то 90-рӯзагӣ хеле тез буда, дар 110-120 рӯзагӣ суст мешавад ва боз пеш аз зоиш ва пас аз он зиёд мешавад.

Мӯхраҳои чорбанд ва дум бошад дар вақти эмбриони суст таракқиёфта баъд аз он дароз ва васеъ мешавад.

Барои пурра омӯхтани скелети тирӣ ва мушакҳои он вақти зиёд лозим аст, ки маҳсули санчиш хеле зиёд аст.

Дар баробари ин мушакҳои (ростии тирии) сутунмӯхра (аз сар то думғоза) то ҳол оғози худро наёфта буд, аз 10 сар гӯсфанди модина ва 3 сар наринаи ахтакардаи мушакхоро гирифта, барои дар оянда омӯхтан омодагӣ дида, қисман санчида шуданд.

Ҷадвали 2 – Вазни мушакҳои тирии сутунмӯхра

№ т/р	Номгӯи мушакҳо	Вазни умумии мушакҳо	Мушакҳои қафаси сина (см)			Мушакҳои миён		
			дарозӣ	ғафсӣ	баландӣ	дарозӣ	ғафсӣ	баландӣ
1	Мушакҳои пайвандакдор	2,230	21,16	4,2	3,01	18,6	4,2	2,06
2	Мушакҳои кӯндаланг	4,260	11,3	1,2	0,7	9,02	1,01	0,4
3	Мушакҳои дарози танаю миён	5,69	31,02	5,12	4,7	22,4	5,6	3,06

Вобаста ба маълумоти гирифташуда хулоса баровардан хеле мушқил, чунки ҳоло дар хайвонҳои синну соли калон дошта, сохти скелет ва мушакҳо дар насл (чанин) санчида нашудааст.

Омӯхтани хусусияти синну соли скелет ва мушакҳои тирии гӯсфандони зоти тоҷикӣ давом дода мешавад.

Вазнкашии мӯхраҳо бо воситаи тарозуи аналитикӣ нишон дод, ки ҳангоми омӯхтани хусусияти синну соли скелет ва мушакҳои тирии гӯсфандони зоти тоҷикӣ вазни онҳо аз якдигар фарқ доранд.

АДАБИЁТ

1. Paul H.Sitte A.Wessel R./2.3 – 1.3.4 thiabiazalo /3.2 pyridine- 6 dus 2 acetodceful diminoidaro. /2.3/-b/ 1.3.4. thiaziazalon Arch. Parm 1981 – Vol 314-4 P 359-364
2. Pfdzrf 2132200 Великобритания МКИ, СО7d513/04, Заявл 16,12,183 - № 8333535. Casbodanido – dezivatives of 5 Н- 1.34- thiadiazalo/3.2-a/ purinidies and process for their preparation/ Gianfederio Д. Cario P,D. ДЖ хим. 1985 – 42 – 40164.

АННОТАЦИЯ

МУАЙЯН НАМУДАНИ ВАЗНИ МУХРАҲО ВА МУШАКҲОИ СКЕЛЕТИ ТИРИИ ГҶСФАНДОНИ ЗОТИ ТОҶИКӢ

Муаллифон дар мақолаи худ пешниҳод менамоянд, ки баъди муайян намудани вазни мухраҳо ва мушакҳои скелети тирии гӯсфандони зоти тоҷикӣ ҳаҷми мухраҳо ҳангоми парвариш калон мегарданд.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки вазнкашии мӯхраҳо ба воситаи тарозуи аналитикӣ дар вақти омӯхтани хусусияти синну соли скелет ва мушакҳои тирии гӯсфандони зоти тоҷикӣ вазни онҳо низ аз якдигар фарқ доранд.

АННОТАЦИЯ

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ВЕСА ПОЗВОНКОВ И МЫШЦ ОСЕВОГО СКЕЛЕТА ТАДЖИКСКОЙ ПОРОДЫ ОВЕЦ

В своей статье авторы рассказывают об определении веса позвонков и мышц осевого скелета Таджикской породы овец, изменение объема позвонков при выращивании Таджикской породы овец.

Таким образом, обобщенный анализ данных проведенных исследований на животных показали, что, синтез аналогов вес позвонков и мышц осевого скелета овец таджикской породы имеют различные показатели, в зависимости от возраста и породы.

Ключевые слова: вес, позвонки, мышцы, части, месяц, порода, осевой скелет таджикской овцы.

ANNOTATION
DETERMINATION OF THE WEIGHT OF VERTEBRATES AND MUSCLES OF THE
AXIAL SKELETONS OF TAJIK BREED SHEEP.

The study is shown that the vertebrates and the muscles of the axial skeletons of Tajik breed sheep have different indicator depending of their ages.

The study is shown that the vertebrates and the muscles of the axial skeletons of Tajik breed sheep have different indicator depending of their ages.

Key words: *weight, vertebrates, muscles, types, month, breed, axial s skeleton, Tajik –sheep.*